

ДОНЕЦЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-дискусійної платформи

ВИКЛИКИ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

16 листопада 2023 року

м. КРОПИВНИЦЬКИЙ

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
ФАКУЛЬТЕТУ № 1**

ВИКЛИКИ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської науково-дискусійної платформи,
яка приурочена до Міжнародного дня толерантності**

16 листопада 2023 року

Кропивницький – 2023

УДК 342.7:342.78(477)(082)

В 43

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Донецького державного університету внутрішніх справ, протокол № 6 від 28.11.2023 року

Редакційна колегія:

Голова:

Анжела Гельбак – т.в.о. завідувачки кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидатка психологічних наук;

Заступниця голови:

Тетяна Кононенко – професорка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, докторка філософських наук, професорка;

Членкині редакційної колегії:

Тетяна Огаренко – доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидатка філологічних наук, доцентка;

Оксана Черноус – доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидатка філологічних наук, доцентка.

Виклики толерантності в умовах російської воєнної агресії : матеріали Всеукраїнської науково-дискусійної платформи, яка приурочена до Міжнародного дня толерантності, м. Кропивницький, 16 листопада 2023 року. Кропивницький : ДонДУВС, 2023. 239 с.

Збірник містить тези доповідей Всеукраїнської науково-дискусійної платформи «Виклики толерантності в умовах російської воєнної агресії», що відбулася 16 листопада 2023 року на базі Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Кропивницький). Матеріали доповідей подаються в авторській редакції, відповідальність за дотримання норм академічної доброчесності несуть автори доповідей.

УДК 342.7:342.78(477)(082)

© ДонДУВС, 2023

© автори тез доповідей, 2023

Клименко В. Пропаганда як інструмент воєнної агресії: доктрина Примакова	113
Митрофаненко Ю. Спростування історичних фейків засобами критичного мислення як засіб боротьби з елементами російської пропаганди	114
Мітченко К., Макаренко В. Психологічний аспект дій колабораціоністів у контексті співпраці з окупаційною владою	119
Молчанова О. Стресостійкість як актуальна проблема емоційної сфери особистості	121
Мухіна Г. Комунікативна толерантність як психологічна проблема	124
Петраш О. Прояви травмівного досвіду в поведінці людини, яка опинилася в кризовій ситуації	126
Потапов С. Резилієнтність медиків як психологічна проблема	128
Радул С. Методи саморегуляції психологічного стану авіаційних фахівців в екстремальних умовах	129
Руденко Л., Литвин А. До питання збереження психічного здоров'я особистості в умовах війни	132
Sendik I. The role of misinformation in increasing intolerance and hostility	135
Сняtkова Т., Сема В. Шляхи збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу під час війни	138
Федчук О. Загальна характеристика методів та методик дослідження впливу особистісної безпеки на актуалізацію емоційних ресурсів	141
Chernionkov Y. Does the European union fight propaganda and disinformation in light of war in Ukraine?	146
Яремко Р., Милик І. Психічне здоров'я здобувачів вищої освіти в умовах війни	148
Яцишина А. Соціальна адаптація військовослужбовців в умовах бойової діяльності	151
ПЛАТФОРМА 3. ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕАЛІЇ, ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	153
Аніщенко В. Гуманітаризація процесу формування професійної компетентності фахівця-правоохоронця	153
Vasiutynska Y. Peculiarities of conducting online classes during martial law	155
Довгополова Г., Василенко В. Гендерний підхід у викладанні лінгвістичних дисциплін у вищій школі	157
Жосан О. Інклюзивна освіта: труднощі впровадження	160

ДО ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вже протягом майже двох років українське суспільство переживає один із найскладніших періодів свого життя, що пов'язано з повномасштабним вторгненням РФ в Україну. Переважна більшість наших співвітчизників переживають сильні стреси, викликані частими повітряними тривогами, втратою близьких людей, помешкань, роботи, вимушеною зміною місця проживання та соціального оточення, страхом за своє життя та життя рідних, внаслідок чого виникає відчуття розгубленості, безсилля, невпевненості тощо. Постійне перебування в таких умовах загрожує розвитком травматичного впливу на суспільство та посиленням депресивних станів у людей.

За даними ООН, на кінець 2022 року кількість постраждалих становила 18 млн. людей, серед яких – понад 6 млн. були зареєстровані у статусі біженців по всій Європі та близько 7 млн. – як внутрішньо переміщені особи, що перебувають в інших областях нашої держави [6].

Складні умови життя українців в період воєнного стану відбиваються на всіх сферах життєдіяльності суспільства й актуалізують потребу адаптації його членів до нових викликів та обставин, зумовлену передусім необхідністю психологічної інтерпретації особистістю особливостей повноцінного функціонування в такій ситуації. Зважаючи на це, особливо загострюється завдання, що постає перед психологічною наукою та психологічними службами, щодо вивчення нових підходів до розроблення ефективних стратегій збереження психічного здоров'я особистості в умовах війни, підвищення її психологічної адаптивності до складних життєвих ситуацій, викликаних воєнним станом у країні.

Під час воєнного стану процес психологічної адаптації до нових умов значно ускладнюється. Коли людина перебуває у звичних життєвих обставинах, які не несуть ніякої загрози, їй набагато легше долати труднощі, що виникають, та пристосовуватися до нових умов. Під час війни ті самі труднощі стає долати набагато важче, а інколи навіть неможливо без допомоги рідних чи фахівців-психологів. Згідно зі статистичними даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, у світі через збройні конфлікти близько 10% людей, що пережили ці події, у подальшому загрожують серйозні проблеми із психічним здоров'ям, а ще у 10% – можуть спостерігатися зміни поведінки, які перешкоджатимуть їхньому ефективному функціонуванню у соціумі. Серед найбільш поширених негативних

психічних проявів дослідники називають депресію, тривогу та різні психосоматичні проблеми (безсоння, різноманітні болі тощо) [5].

Життя людини в умовах війни передбачає її існування й особистісний розвиток в ситуаціях крайньої невизначеності. Події, що відбуваються, чинять неабиякий тиск і вплив на психічне життя, викликаючи стрес та пов'язані з ним наслідки. Тож, зважаючи на це, особливої актуальності набувають проблеми, пов'язані з адаптацією, що передбачає вироблення індивідуальних стратегій (копінгів) для подолання стресових ситуацій, які будуть ефективними для їх вирішення.

У цьому контексті зарубіжні дослідники К. Бернард, Х. Сельє, У. Кеннон та інші розглядали психологічну адаптацію як психофізіологічну відповідь організму на стрес. Досліджуючи проблему психологічної адаптації осіб юнацького віку в умовах війни, М. Дьорка вивчала праці українських і зарубіжних дослідників, аналіз яких дав змогу виокремити емпіричні індикатори ефективної адаптації: працевлаштування, психологічне благополуччя, задоволеність міжособистісними стосунками, соціальна активність, самоефективність та копінг-стратегії [1; 2; 4]. Одним із найважливіших чинників психологічної адаптації науковці вважають також психологічну пружність (резильєнтність) [3], яку трактують як стійкість до травматичних подій. Це динамічний процес, спрямований на збереження психологічного здоров'я та підтримку стабільності фізичного стану та функціонування особистості в ситуаціях загрози або надмірного стресу. На думку Т. Титаренка, резильєнтність проявляється у низці індивідуальних особливостей, до яких належать цілеспрямованість, активність, терплячість та витримка, сміливість та загартованість [7]. Протидію стресогенним чинникам забезпечують когнітивна, емоційна, моральна поведінкова та вольова складові життєстійкості, які й допомагають особистості долати життєві негаразди та стабілізувати психічний стан.

Зважаючи на викладене, особливої актуальності для посилення адаптивних можливостей людини під час війни набувають проблеми, пов'язані з виробленням індивідуальних стратегій подолання стресових ситуацій – копінгів. У науковій літературі увага фокусується на ефективності переважно двох копінг-стратегій: копінг, зосереджений на проблемі, та копінг, зосереджений на емоціях. Зокрема, зарубіжні дослідники L. Graven, J. Grant, D. E. Vance на основі систематичного огляду взаємозв'язків між використанням копінгу і пов'язаними з психічним здоров'ям результатами встановили позитивний зв'язок між поведінково фокусованим копінгом, психологічним благополуччям та якістю життя. Натомість копінг, зосереджений на емоціях, як засвідчили результати досліджень, спричиняв погіршення психологічного благополуччя та якості життя людей [8].

Проаналізувавши емпіричні дослідження М. Дьорки, проведені під нашим керівництвом [2], можемо говорити про особливості зв'язку, виявлені

між резильєнтністю та адаптивністю особистості, копінг-стратегіями та шкалами соціально-психологічної адаптації молоді. У процесі дослідження було експериментально доведено, що психологічна пружність (резильєнтність) є вагомим чинником у процесі адаптації особистості. Також виявлено, що низький рівень адаптивності переважно пов'язаний із такими копінг-стратегіями, як дистанціювання, конфронтація, втеча, уникання; натомість найбільш ефективним у процесі адаптації особистості до стресових умов під час війни визначено копінг позитивної переоцінки. Саме опираючись на цю копінг-стратегію, потрібно розробляти програми, що сприятимуть збереженню психічного здоров'я особистості під час війни.

Список використаних джерел:

1. Гордієнко К. Самоактуалізація студентів та ефективність їхньої соціально-психологічної адаптації. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій в умовах мережевого суспільства : монографія / за ред. Л. В. Помиткіної, О. П. Хохліної*. Київ, 2019. С. 192–204.

2. Дьорка М. Психологічні особливості адаптації осіб юнацького віку в умовах воєнного стану : дипломна робота / 053 Практична психологія. Львів. ЛДУБЖД. 2023. 76 с.

3. Карамушка Л., Креденцер О., Терещенко К. Особливості психічного здоров'я персоналу освітніх та наукових організацій в умовах війни. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2022. № 1 (25). С. 62–74.

4. Кравчук С. Особливості психологічної пружності та життєстійкості особистості як чинників запобігання негативним наслідкам воєнного конфлікту. *Психологічні виміри культури, економіки, управління*. 2018. № 11. С. 156–164.

5. Наслідки війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3567887-ponad-85-miljona-ukrainciv-maut-rizik-psihicnih-rozladiv-cerez-vijnu-vooz.html>

6. Організація Об'єднаних Націй. Координація гуманітарної медичної допомоги людям, які її потребують. URL: <https://ukraine.un.org/uk/174675-vooz-pratsyuye-vden-i-vnoch-shchob-zberehty-vidkrytymy-lantsyuhy-postachannya-medychnykh>

7. Титаренко Т., Ларіна Т. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека. URL: https://lib.iitta.gov.ua/9065/1/Zhiznestoykost_lichnosti.pdf

8. Graven L., Grant J., Vance D. Coping styles: A systematic review. *Journal of Nursing Education and Practice*. 2014. № 4. P. 227–242.